

CSM – 45/18
Indian Language & Literature in Sanskrit
Paper – II

Time : 3 hours

Full Marks : 300

The figures in the right-hand margin indicate marks.

*Candidates should attempt Q. No. 1 from
Section – A and Q. No. 5 from Section – B
which are compulsory and any **three** of the
remaining questions, selecting at least
one from each Section.*

SECTION – A

1. अधस्तनेषु किमपि त्रयं प्रतिपादयत : 20×3 = 60
(क) 'काव्येषु नाटकं रम्यं' कथनमिदं व्याख्यायताम् ।
(ख) 'वाल्मीकि रामायणस्य उपजीव्यत्वं' प्रतिपाद्यताम् ।
(ग) 'नैषधं विद्वदौषधं' सूक्तिरेषा विवेचनीया ।
(घ) 'बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वं' सूक्तिरेषा समीक्षणीया ।
2. 'उत्तररामचरितनाटकमधिकृत्य कारुण्यं भवभूतिरेव तनुते' सूक्तिरेषा
विवेचनीया । 60

3. 'माघे सन्ति त्रयो गुणाः' सूक्तिमिमां शिशुपालवधमवलम्ब्य
विवेच्यताम् । 60
4. भासनाटकचक्रमवलम्ब्य निबन्धमेकं विलिख्यताम् । 60

SECTION - B

5. A, B, C, D इति उपवर्गे केषाञ्चित् त्रयाणां व्याख्या करणीया :
- (A) (क) यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्नेवानुपश्यति ।
सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न विचिकित्सति ॥
(ख) नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।
उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदशिभिः ॥ 20
- (B) (क) धूमज्योतिः सलिलमरुतां सन्निपातः क्व मेघः
सन्देशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः प्रापणीयाः ।
इत्यौत्सुक्यादपरिगणयन्गुह्यकस्तं ययाचे
कामार्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ॥
(ख) वागर्थावि सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये ।
जगतः पितरौ वन्दे पार्वती परमेश्वरौ ॥ 20
- (C) (क) लभेत सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन्
पिबेच्च मृगतृष्णिकासु सलिलं पिपासार्दितः ।
कदाचिदपि पर्यटञ्छविषाणमासादयेन्न-
तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥

(ख) शुज्जूषस्व गुरुन् कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने
भर्तुर्विप्रकृताऽपि रोषणतया मा स्म प्रतीपं गमः ।
भूयिष्ठं भव दक्षिणा परिजने भाग्येष्वनुत्सेकिनी
यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ॥
20

(D) (क) द्विषां विघाताय विधातुमिच्छतो रहस्यनुज्ञामधिगम्य
भूभृतः ।
स सौष्ठवौदार्यविशेषशालिनीं विनिश्चितार्थमिति
वाचमाददे ॥

(ख) गर्भेश्वरत्वमभिनवयौवनत्वमप्रतिमरूपत्वममानुष-
शक्तित्वञ्चेति महतीयं खल्वनर्थं परम्परा ।
सर्वविनयानामेषामायतनम्, किमुत समवायः ।
20

6. भारवेः काव्यवैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम् । 60
7. लघुत्तयीमधिकृत्य निबन्धमेकं विलिख्यताम् । 60
8. मनुस्मृत्यानुसारं आर्यावर्तस्य ब्रह्मवर्तस्य वा परिचयो देयः । 60

